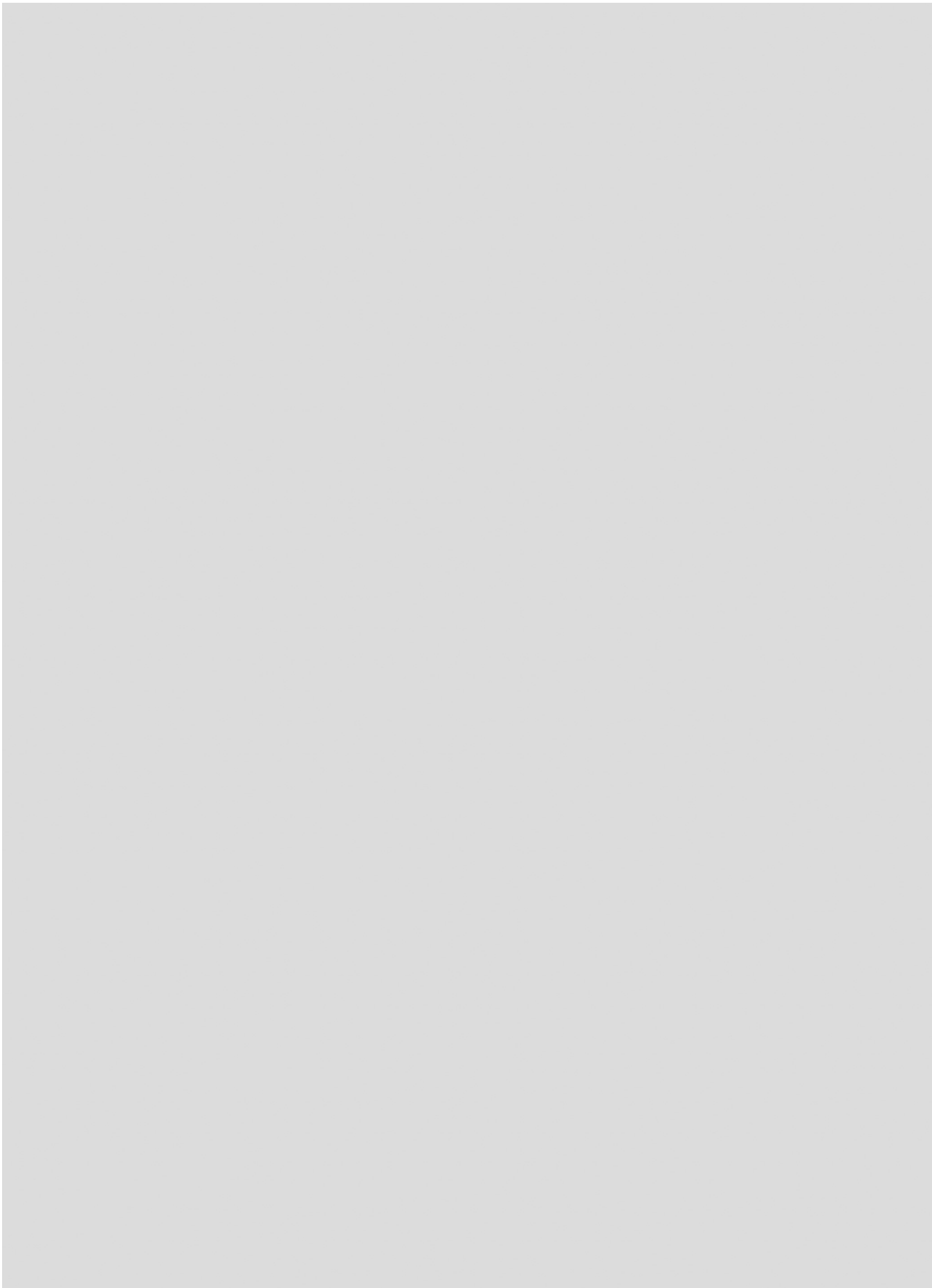

Een knipoog van u zou al helpen

KAREL EYKMAN

Een knipoog van u zou al helpen

BIJ IEDERE PSALM EEN GEDICHT

Illustraties Ceseli Josephus Jitta

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Verschillende psalmen zijn eerder geplaatst in *Het hoogste woord*, bijbel voor kinderen, *Sprekende woorden* en *Doorbrekend licht* (alle drie NZV Uitgevers); in oecumenisch maandblad *Open Deur* (KokBoekencentrum Uitgevers) en in *Waar het om gaat* (De Fontein) en *Met open ogen* (De Fontein | Kwintessens).

Eerste druk, 2013
Tweede druk, 2014
Derde druk, 2016
Vierde (herziene) druk, 2020

Redactie: Marita Nijenhuis
Illustraties omslag en binnenwerk: Ceseli Josephus Jitta
Vormgeving: Wim ten Brinke

ISBN 978 90 435 3442 0
NUR 306
www.kokboekencentrum.nl

© KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht
Eerder verschenen bij Uitgeverij Meinema, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

Mafkezen en mussen: een introductie 9

Eerste boek

PSALM 1	Tegen beterweters in 14	PSALM 24	David danst voor de ark uit 37
PSALM 2	Het is lachen met God 15	PSALM 25	Eenvoud en eerlijkheid 38
PSALM 3	David op de vlucht 16	PSALM 26	In mijn kern 39
PSALM 4	Gun mij mijn woede 17	PSALM 27	Zoek mij, ik zoek u 40
PSALM 5	Vroeg in de morgen 18	PSALM 28	Gebed op de fiets 41
PSALM 6	Ik wil niet dood 19	PSALM 29	Waarin is God? 42
PSALM 7	Vergeving of vergelding 20	PSALM 30	Gebed van een ziek kind 43
PSALM 8	Wie ben ik? 21	PSALM 31	In uw adem beveel ik mij aan 44
PSALM 9	Wat mensen moeten weten 22	PSALM 32	Zondebesef is lekker 45
PSALM 10	De botte bazen 23	PSALM 33	The Lord rules the waves 46
PSALM 11	Vrijmoedig vogeltje 24	PSALM 34	David de gek 47
PSALM 12	Praten of spreken 25	PSALM 35	Psalm van een klokkenluider 48
PSALM 13	Kijken of zien 26	PSALM 36	In debat met een eigenwijze atheïst 49
PSALM 14	De religieuze mafkees 27	PSALM 37	Koekjes van eigen deeg 50
PSALM 15	Arie Achterklap roddelt over Robbie Ronduit 28	PSALM 38	Vanuit het ziekenhuis roep ik tot u 51
PSALM 16	Een ander grafschrift 29	PSALM 39	Een knipoog van u zou al helpen 52
PSALM 17	Wees zuinig op mij 30	PSALM 40	Het woord moet vlees worden 53
PSALM 18	Vertrouwen 31	PSALM 41	Na de oorlog 54
PSALM 19	Hij komt eraan 32		
PSALM 20	God tegen Mozes bij de brandende braamstruik 33		
PSALM 21	Psalm van een trots meisje 34		
PSALM 22	Waarom heb je mij verlaten? 35		
PSALM 23	Vrolijk schaap 36		

Tweede boek

PSALM 42	Het hijgend hert 56	PSALM 58	Gebrand op haat 72
PSALM 43	Psalm met geluidsoverlast 57	PSALM 59	Gebrand op wraak 73
PSALM 44	Hij is je generaal niet 58	PSALM 60	Nood leert niet bidden 74
PSALM 45	Daar komt de bruid! 59	PSALM 61	Onder moeders vleugels vandaan 75
PSALM 46	Maak mij los 60	PSALM 62	De verstillings 76
PSALM 47	Weerwoord 61	PSALM 63	Het verlangen 77
PSALM 48	Tel de torens, vertel de torens 62	PSALM 64	Struikelen over de taal 78
PSALM 49	Rondeel voor de dood 63	PSALM 65	Grazige weiden 79
PSALM 50	Niets te danken 64	PSALM 66	Waar was dat goed voor? 80
PSALM 51	Help me, mijn God 65	PSALM 67	Zegenbede voor mijn dochter 81
PSALM 52	Doornstruik of olijfboom 66	PSALM 68	Dat zou mooi zijn 82
PSALM 53	God zoekt een mens 67	PSALM 69	Tegen het zelfbeklag 83
PSALM 54	Waarom vervolgt je mij? 68	PSALM 70	Spoedbericht aan God 84
PSALM 55	Duiffie Jonas 69	PSALM 71	Niet de preek, maar het verhaal 85
PSALM 56	Een ander woord voor God 70	PSALM 72	Geen koning meer 86
PSALM 57	Daar is de zon 71		

Derde boek

PSALM 73	Als het de slechten goed gaat 88	PSALM 83	In de kou 100
PSALM 74	Na het bombardement 89	PSALM 84	Laurenskerk Rotterdam 101
PSALM 75	Wat is in een naam? 90	PSALM 85	Ontferming, gerechtigheid, vrede en trouw 102
PSALM 76	Wat te doen 91	PSALM 86	Naar zijn beeld en gelijkenis? 103
PSALM 77	Geloven en zien 92	PSALM 87	Psalm voor Ruth 104
PSALM 78	Gammel geheugen 94	PSALM 88	Psalm voor Jozef in de put 105
PSALM 79	De kleine Jesaja van Rotterdam 95	PSALM 89	Altijd weer 'de God der wraake' 106
PSALM 80	God de tuinman 96		
PSALM 81	De omkeer 97		
PSALM 82	Uit de notulen 98		

Vierde boek

PSALM 90	Beleef je leven 108	PSALM 99	Engelkens 118
PSALM 91	De verzoeking 109	PSALM 100	Sponsor God 119
PSALM 92	En wij maar zingen 110	PSALM 101	Tegen de opschepperij 120
PSALM 93	De adem 112	PSALM 102	De uil van de Ruïnekerk in Bergen (N.H.) 122
PSALM 94	Het tegengif 113	PSALM 103	Met Mozes op weg 123
PSALM 95	Van het kind dat niet kon bidden 114	PSALM 104	De schepping als troost 124
PSALM 96	Een god voor iedereen 115	PSALM 105	Beloofd is beloofd 125
PSALM 97	De rechtvaardigheid van de schepping 116	PSALM 106	Niets mee te beginnen, een psalm van Mozes 126
PSALM 98	De wereld rondjuichen 117		

Vijfde boek

PSALM 107	De weg kwijt 128	PSALM 122	Eindelijk 143
PSALM 108	Prijzen en loven 129	PSALM 123	Gods ober 144
PSALM 109	Moet ik dit over mijn kant laten gaan? 130	PSALM 124	Na de doortocht door de zee 145
PSALM 110	Soldaat onder soldaten 131	PSALM 125	De berg Sion 146
PSALM 111	Op de wijze van de wijze 132	PSALM 126	Weerkeer uit de ballingschap 147
PSALM 112	Zoek de rechtvaardige 133	PSALM 127	Samen gaan wonen 148
PSALM 113	Hanna's omgekeerde wereld 134	PSALM 128	Pasgeboren kleindochter 149
PSALM 114	Psalm van de uittocht 135	PSALM 129	Gras op het dak 150
PSALM 115	De aarde is voor de mensen 136	PSALM 130	Van onder uit de depressie 151
PSALM 116	Iets terugdoen 137	PSALM 131	Pasgeboren kleinzoon 152
PSALM 117	Zeer korte samenvatting van alle psalmen 138	PSALM 132	Voor de ark uit 153
PSALM 118	De uitweg uit de beklemming 139	PSALM 133	Met elkaar 154
PSALM 119	De lamp bij je voet 140	PSALM 134	Wederzijdse zegen 155
PSALM 120	Tijd om weg te wezen 141	PSALM 135	Verafgode idolen 156
PSALM 121	Onderweg 142	PSALM 136	De herhaling 157
		PSALM 137	Babylonblues 158
		PSALM 138	Heer, haak niet af 160

PSALM 139	Die mij door en doorheeft 161	PSALM 144	Een nieuw gezang 166
PSALM 140	Klaaglied na de pogrom 162	PSALM 145	De weeromstuit Gods 167
PSALM 141	Uittocht uit de overdaad 163	PSALM 146	Waar is God te vinden? 168
PSALM 142	Heb jij dat nooit? 164	PSALM 147	God als bolleboos 169
PSALM 143	Uw wil geschiede 165	PSALM 148	Waar ik van ben 170
		PSALM 149	Een psalm van niks 171
		PSALM 150	Applaus voor God 172

Notities 173

Dank 176

Mafkezen en mussen: een introductie

Hoeveel vertalingen en bewerkingen van de psalmen zullen er bestaan? Ik zou het niet weten – wel dat het er veel zijn. Eigenlijk is ook niet zo zeer het aantal van belang als wel het gegeven zelf: die honderd en vijftig liederen, van klaagzang tot kleinood, van roep om recht tot bede om vergeving, van simpel liedje van verlangen tot verheven lofzegging, hebben vanaf hun ontstaan aan tallozen behuizing gegeven. Jezus heeft er zijn passieweg mee afgelegd; hij sterft met psalmwoorden op zijn lippen. De een na de ander is hem daarin nagevolgd. En dat gaat maar door, tot vandaag de dag toe. De voorbeelden liggen voor het grijpen. Vondel is er één van. In 1657 gaf hij een bundeltje uit het Latijn vertaalde *Harpzangen* uit. Die berijming bood hem vertroosting in voor hem zo droevige jaren (de dood van een zoon). Hij schreef aan een vriend, dat het werken hieraan voor hem betekende wat de dichter van Psalm 119:92 zegt van de studie van de *tora*. Vondels variant hierop luidt:

*Indien ik de troost en verquikking der Psalmen niet hadde,
ik zoude vergaan zijn in myn elende.*

Bijna driehonderd jaar later heeft de joodse jurist Martin Levie een vergelijkbare ervaring, als hij moet onderduiken om aan jodenjacht en -moord te ontkomen. Onder het motto van Psalm 124:7:

... Als een vogel, ontkomen aan de strik van de stropers

werkt Levie aan het even poëtische als weerbarstige Hebreeuws van de psalmen (in 1967 uitgegeven in de Carillon Reeks).

Dit zijn twee voorbeelden van psalmvertalingen, de eerste berijmd. Zo heeft menigeen – al dan niet tot genoegen – de psalmen leren kennen: als berijmde gezongen liederen in de kerkelijke of de huisliturgie. Dat varieert van de nogal kreupele berijming van Petrus Datheen (1566)

tot de *Nieuwe berijming* uit 1973, die literair gezien soms ware juweeltjes bevat.

Onberijmd zijn er allerlei versies, tot die van de recente Nieuwe Bijbelvertaling toe. In monastieke gemeenschappen rouleren weer andere vertalingen – zoals de even strenge als krachtige versie van Gerhardt/van der Zeyde – gezongen op een zo geheten psalmtoon en voorzien van een keervers.

Dit alles betreft meer of minder strikt *vertaalde* psalmen, berijmd of onberijmd. Een categorie apart vormen *psalmbewerkingen*, waarin het er vrijer aan toegaat. Ernesto Cardenal betrok in *Protest achter prikkeldraad* psalmen van recht en onrecht regelrecht op de terreur van Somoza in Nicaragua. Huub Oosterhuis benoemt de gewetenloze lieden van Psalm 14 – heel gelovig, daar niet van, maar mensen verachtend en de aarde brandschattend – tot ‘niksers en leeghoofden’ in *Psalmen vrij*. ‘Mij weet de ziende’ is een even prachtige als typerende regel uit de mystieke psalmbewerkingen van Lloyd Haft. En zo leeft op zijn beurt nu ook Karel Eykman zijn creativiteit uit in honderd en vijftig vrije psalmen. Dat creatuur van Psalm 14 is bij hem ‘de religieuze mafkees’ geworden. Van zulke vondsten staat deze bundel vol. De mus van Psalm 84, die zich mét de zwaluw thuis voelt in de tempel, is hier het vogeltje dat bij de plechtige opening van de herbouwde Laurenskerk in Rotterdam door de ruimte heen fladdert en zo alle aandacht voor zich opeist:

Door die mus was er geen mens die dag die de preek onthield.

Eykman heeft ook gelet op de volgorde binnen het psalter. Die is soms bepaald niet willekeurig. Het beste voorbeeld daarvan is de collectie Psalmen 120-134. Die vijftien liederen vormen een pelgrimsweg, in feite vanuit een ellendig land (‘wat woon ik hier nog?’) naar de stad van de vrede. Dat thema heeft zijn opmaat in de eerste drie van de vijftien, Psalm 120 -122, van het land van onleefbaarheid naar Jeruzalem:

*Dit was dus ons doel
hier is nu de plek
waar ik terechtkom, waar ik thuis ben.*

Zulke teksten moeten feitelijk hardop gelezen worden, dus met een echte *viva vox*. Zoals psalmen pas gaan leven als ze gezongen worden, krachtig gesteund door een orgel of juist gereciteerd in ijle kloosterstijl, zo vragen vrije bewerkingen erom hardop gelezen te worden, het liefst met de nodige gebaren erbij. Dat kan elk mens in haar eentje doen, op zijn geheel eigen wijze. Het kan ook in het openbaar, als theater dat past bij kleur en teneur van de psalmen. Hardop lezen ligt al helemaal voor de hand wanneer de psalmdichter in gesprek gaat met zijn eigen ziel, zoals in het nogal mistroostige refrein van Psalm 42:

*En ik, waarom zit ik in de zenuwen en ben ik in de war?
Alles zit mij tegen, het klopt niet meer in mijn hart.
Het klikt niet meer tussen mij en mijzelf.*

Je leest het voor of je hoort het, en je ziet het hijgende hert van Psalm 42:

*Sta je na te hijgen buiten schot en buiten adem
dan zit er alleen maar in je kop:
water, nu eerst water, alleen maar water.
De rest komt later wel.*

Wie dit misschien wat oneerbiedig vindt, leze deze bijzondere bundel als geheel. Zoals je ook bij die bewuste psalm moet doorlezen tot het einde:

*Dan maalt alleen maar in je hoofd:
God, nu eerst God, alleen maar God.
De rest komt later wel.*

Niek Schuman

